

૪૪મી ગાથા ચાલે છે ને? પહેલેથી ફરીને.

‘શુદ્ધ જીવાસ્તિકાય...’ એ શબ્દ કેમ લીધો? કે અસંખ્ય પ્રદેશી અસ્તિકાય કાય છે. આત્મા અસંખ્યપ્રદેશી જ્ઞાનકાય છે. આવી વાત સર્વજ્ઞ સિવાય કોઈએ જાણી નથી અને કોઈએ કહી નથી. એ માટે જીવને એમ ન કહેતા ‘જીવાસ્તિકાય’ એવો શબ્દ લીધો. આહાહા...! શુદ્ધજીવ રાગ અને વિકલ્પથી રહિત પ્રભુ શુદ્ધ-જીવ-અસ્તિકાય અંદર અસંખ્ય પ્રદેશી સમૂહ. અસંખ્ય પ્રદેશમાં ગડબડ છે ને? ‘વિદ્યાનંદજી’ કહે છે એ અસંખ્યપ્રદેશી નહિ, અખંડ પ્રદેશી છે. વેદાંતની શૈલીએ લઈ જાય છે. અસંખ્યપ્રદેશ છે.

૪૭ શક્તિમાં પણ એવી શક્તિની નિત્યક્રિયા, જે નિત્યપ્રદેશી અસંખ્યપ્રદેશી નિત્ય છે. ૪૭ શક્તિમાં એમ લીધું છે. નિત્યપ્રદેશ અસંખ્ય છે. એ સર્વજ્ઞ સિવાય, વીતરાગ સિવાય કોઈએ જોયા નથી. એ અસંખ્યપ્રદેશમાં અનંત આનંદ આદિ ગુણનું ક્ષેત્ર છે. એકપ્રદેશી ક્ષેત્ર નથી. છતાં એ અસંખ્યપ્રદેશને પણ એક ન્યાયે ‘પંચાસ્તિકાય’માં એકપ્રદેશી કહ્યો છે. કારણ કે ખંડ નથી, અખંડ અસંખ્યપ્રદેશ છે. આહાહા...! પ્રદેશદીઠ અનંતગુણ છે. એથી શુદ્ધ-જીવ-અસ્તિકાય-શુદ્ધજીવઅસ્તિકાય સમૂહ છે. અસંખ્યપ્રદેશી સમૂહ પ્રભુ ભગવાનઆત્મા, નિર્મળાનંદ પ્રભુ અનાદિઅનંત બિરાજે છે. આહાહા...!

‘ચોવીશ પરિગ્રહના પરિત્યાગસ્વરૂપ હોવાથી...’ અભ્યંતરમાં મિથ્યાત્વ નીચે આવ્યું હતું. ‘એક મિથ્યાત્વ, ચાર કષાય અને નવ નોકષાય એમ ચૌદ પ્રકારનો અભ્યંતર પરિગ્રહ છે.’ એ નથી અને ‘ક્ષેત્ર, મકાન, ચાંદી, સોનું, ધન, ધાન્ય, દાસી, દાસ, કપડાં અને વાસણ એમ દસ પ્રકારનો બાહ્ય પરિગ્રહ છે;...’ ચોવીશ પ્રકારના પરિગ્રહ ભગવાનઆત્મામાં નથી. એ તો અમૃતનો સાગર ભગવાન, અતીન્દ્રિય અમૃત અને અતીન્દ્રિય વીતરાગની મૂર્તિ પ્રભુ છે. એમાં પરિગ્રહનો અભાવ ‘હોવાથી નિર્ગ્રંથ છે;...’ નિર્ગ્રંથદશા પ્રાપ્ત કરવી એ બીજી ચીજ છે. આ તો આત્મા જ નિર્ગ્રંથ છે. નિર્ગ્રંથ છે તો નિર્ગ્રંથદશા પ્રગટે છે. આહાહા...! મુક્ત છે તો મુક્તદશા પ્રગટે છે. એમ અહીંયા આચાર્ય પ્રભુ કહે છે, કે આત્મા વસ્તુ જ નિર્ગ્રંથ છે. એ વસ્તુમાં કોઈ વિકલ્પનો અવકાશ નથી. રાગના, દયાના, મહાવ્રતના કોઈ વિકલ્પનો

અવકાશ નથી એવો એ આત્મા નિર્ગ્રંથ છે. ચોવીશ પરિગ્રહ રહિત નિર્ગ્રંથ છે. આહાહા...! ધન, ધાન્ય, ક્ષેત્ર આદિ કે મિથ્યાત્વ કે ચૌદ પરિગ્રહ એમાં નથી. પર્યાયમાં અજ્ઞાનીએ અનાદિથી માની રાખ્યું છે. અંતરમાં જુઓ તો, પ્રભુ! ‘શુદ્ધ જીવાસ્તિકાય બાહ્ય અભ્યંતર ચોવીશ પરિગ્રહના પરિત્યાગસ્વરૂપ હોવાથી...’ પરિત્યાગ. એકલો ત્યાગ નથી કહ્યો. પરિ, ઉપસર્ગ લીધો છે. સર્વથા પ્રકારે ત્યાગ. એમાં કોઈ પરિગ્રહની ગંધ નથી. રાગ કે દ્વેષનો અંશ નથી. તેના પરિત્યાગસ્વરૂપ હોવાથી નિર્ગ્રંથ કહેવામાં આવ્યું છે. આહાહા...!

‘સકળ મોહ-રાગ-દ્વેષાત્મક ચેતન કર્મના અભાવને...’ જુઓ! ભાષા ચેતનકર્મ લીધી. રાગ અને દ્વેષ, દયા અને દાન, કામ અને ક્રોધ એ ચેતનનું કાર્ય છે. વિકારી પણ ચૈતન્યની પર્યાય છે. એ ચેતનકર્મના અભાવને લીધે, ભગવાનઆત્મામાં ચેતનના વિકારી કાર્યનો અભાવ હોવાથી ‘નીરાગ છે;...’ આહાહા...! એક એક શબ્દમાં આખા આત્માની સ્થિતિ પૂર્ણ શું છે એ બતાવે છે. અને પૂર્ણાનંદનો નાથ, એની અનુભૂતિ અને અનુભવ કરવો એ જ સમ્યગ્દર્શન છે. ત્યાંથી તો ધર્મનો પહેલો પ્રારંભ થાય છે. એ કારણે અહીંયા કહ્યું કે એ તો નિર્ગ્રંથ છે. એમાં કોઈ ગ્રંથ નથી. અને એ વૈરાગી છે. નીરાગ છે. નીરાગ કહો કે વૈરાગ્ય કહો. એમાં ચૈતન્યના કોઈ વિકારી પરિણામ, પ્રભુ ચૈતન્યના દ્રવ્યમાં નથી. આહાહા...! આ અનુભૂતિ કરવી. આખા બાર અંગનો સાર તો આ છે. બાર અંગમાં પણ એ કહ્યું છે. બાર અંગ વિકલ્પ છે. ‘કળશટીકા’માં લીધું છે. પણ એમાં અનુભૂતિ કહી છે. પ્રભુ! તારી ચીજ છે, એ નીરાગ અને નિર્ગ્રંથ છે એનો અનુભવ કરવો, એ જ ધર્મની પહેલી સીડી અને શરૂઆત કહેવાય છે.

મુમુક્ષુ :- મોક્ષમાર્ગની પહેલી સીડી.

ઉત્તર :- આ.

‘નિદાન, માયા અને મિથ્યાત્વ— એ ત્રણ શલ્યોના અભાવને લીધે...’ પ્રભુમાં મિથ્યાત્વ શલ્ય નથી, માયા શલ્ય નથી. આહાહા...! અને ‘નિદાન, માયા અને મિથ્યાત્વ—એ ત્રણ શલ્યોના અભાવને લીધે...’ પ્રભુ અંદર છે. જેમાં શલ્યનો સ્પર્શ નથી એવો ભગવાન પરમાત્મા અંદર બિરાજે છે એની અનુભવદષ્ટિ કરો. આહાહા...! વ્યવહાર હોય છે પણ વ્યવહારથી અનુભૂતિ નથી થતી. આહાહા...! વ્યવહાર તો વાણી આદિ બધું વ્યવહાર છે. અરે...! ગુણભેદથી સમજાવવું એ પણ વ્યવહાર છે. પણ વ્યવહાર હોવા છતાં એનાથી આ વસ્તુ અનુભવમાં નથી આવતી. એ ચીજ તો મહાપ્રભુ, ચૈતન્ય મહાપ્રભુ, ‘ચેતન કર્મના અભાવને લીધે નીરાગ છે; નિદાન, માયા અને મિથ્યાત્વ—એ ત્રણ શલ્યોના અભાવને લીધે નિઃશલ્ય છે;...’

મુનિને નિઃશલ્યવૃત્તિ કહ્યા છે. ‘તત્ત્વાર્થસૂત્ર’માં યતિ-મુનિ એને કહીએ, નિઃશલ્યોવૃત્તિ ‘તત્ત્વાર્થસૂત્ર’માં એવું સૂત્ર છે. પણ અહીં તો કહે છે કે વસ્તુમાં શલ્ય જ નથી. આહાહા...! વસ્તુમાં શલ્ય નથી, તો વસ્તુનો અનુભવ અને સન્મુખ થયો, તો પર્યાયમાં શલ્ય નથી. આહાહા...! તેને નિઃશલ્યવૃત્તિ સંત કહે છે. જૈનદર્શનના સંત (કહે છે). જૈનદર્શન કોઈ સંપ્રદાય

નથી, કોઈ પક્ષ-વાડો નથી. એ અનંત આત્મા અને અનંત પરમાણુ આદિ જે છ દ્રવ્ય છે, એમ ભગવાને જોયું છે અને એવું કહ્યું છે અને એવો સાર બતાવ્યો. આહાહા...! તો વસ્તુની સ્થિતિ બતાવે છે. પ્રભુ! તારો આત્મા આવો છે, એમ કહે છે, જુઓ! આહાહા...!

‘શુદ્ધ નિશ્ચયનયથી શુદ્ધ જીવાસ્તિકાયને...’ જુઓ! કહ્યું, શુદ્ધ નિશ્ચય અભેદ દષ્ટિ કરવાથી ભેદપણાનું લક્ષ છોડવું, અભેદ દષ્ટિ કરવી એ શુદ્ધનય છે. આહાહા...! એ ‘શુદ્ધ જીવાસ્તિકાયને દ્રવ્યકર્મ,...’ નથી. આહાહા...! આઠ કર્મ નથી. આમ બોલવામાં તો એમ આવે ને, પ્રભુ! જ્ઞાનાવરણીય, દર્શનાવરણીય. જ્ઞાનને જ્ઞાનાવરણીએ આવરણ કર્યું, દર્શનને દર્શનાવરણીએ આવરણ કર્યું. એ બધા નિમિત્તના કથન છે. વસ્તુના સ્વરૂપમાં એ નથી. આહાહા...! ભગવાન અંદર આઠ કર્મથી રહિત છે અને ભાવકર્મથી રહિત છે. પુણ્ય અને પાપના શુભ-અશુભભાવ, જેનાથી તીર્થંકરગોત્ર બંધાય, એવા ભાવથી પણ પ્રભુ તો રહિત છે. એ મલિન અંશ નિર્મળાનંદ નાથમાં નથી. પ્રભુ! તું નિર્મળ નાથ છો. આહાહા...!

આચાર્યોએ જગતને ભગવાન તરીકે બોલાવ્યા છે. આહાહા...! ભગવાન! આહાહા...! ૭૨ ગાથામાં ‘અમૃતચંદ્રાચાર્યે’ ત્રણવાર ભગવાન કહ્યું છે. ભગવાન! તારામાં પુણ્ય-પાપ નથી ને પ્રભુ! તું તો ભગવાન છો ને! આહાહા...! રહિત છો તો રહિત થઈ જા. આહાહા...! દ્રવ્ય, શુભાશુભભાવથી ભગવાન તું રહિત છો તો રહિત થઈ જા. તારી માન્યતાએ શલ્ય નાખ્યા છે, માન્યતાએ ઘર ઘાલ્યા છે. હું રાગ છું, હું પુણ્ય છું, હું પુણ્યની ક્રિયાનો કર્તા છું, એ બધા મિથ્યાત્વના શલ્ય છે. પર્યાયમાં અનાદિનો અભ્યાસ હોવાથી, ભગવાન ભાવકર્મથી રહિત દેખાતો નથી. અંદરમાં ભાવકર્મથી રહિત અને નોકર્મ, શરીર, વાણી, મનનો ‘અભાવ હોવાને લીધે સર્વદોષવિમુક્ત છે;...’ સર્વદોષવિમુક્ત પ્રભુ અંદર છે. આહાહા...!

‘શુદ્ધ નિશ્ચયનયથી નિજ પરમતત્ત્વની પણ વાંછા નહિ હોવાથી...’ આહાહા...! ભગવાન પ્રભુ આત્મા એવો છે, કે નિજતત્ત્વ મને મળે એવી વાંછા રહિત એ ચીજ છે. આહાહા...! છે? ‘નિજ પરમતત્ત્વની પણ વાંછા નહિ હોવાથી...’ નિજ પરમતત્ત્વ, એની વાંછા, એનો પ્રભુમાં અભાવ છે. આહાહા...! ગજબ કામ છે ને! આવો પ્રભુ એક પૈસામાં, એક આબરૂમાં કે ભોગમાં, ભવના કારણના સેવનમાં રોકાય જાય છે. આહાહા...! ભવ અને ભોગથી રહિત, ભવ અને ભોગથી રહિત પ્રભુ! ભવના કારણમાં રોકાય જાય છે. પ્રભુ! તારું પરિભ્રમણ મટતું નથી. તારામાં પરિભ્રમણનું કારણ નથી ને, નાથ! આહાહા...! કહ્યું ને?

‘પરમ તત્ત્વની વાંછા નહિ હોવાથી તારામાં...’ આહાહા...! ઇચ્છાનો તો અભાવ છે. મોક્ષની ઇચ્છા તો નથી, મોક્ષ તો પર્યાય છે, અહીં તો પરમતત્ત્વ કહ્યું છે. નિજ પરમ તત્ત્વ, પોતાનો નિજ પરમ સ્વરૂપ ભગવાન, એને નિજ તત્ત્વની વાંછા પણ નથી. વાંછા તો રાગ છે. આહાહા...! એકાંત લાગે, પ્રભુ! નિશ્ચય.. નિશ્ચય.. નિશ્ચય લાગે. એકાંત લાગે. વ્યવહાર હોય છે પણ એ કોઈ લાભદાયક નથી. વ્યવહાર બધો હેય છે. ૫૦મી ગાથામાં કહેશે.

પ૦માં. પોતાના સિવાય બધા પરદ્રવ્ય છે, પરભાવ છે, હેય છે. સમજાણું કાંઈ? પ૦મી ગાથા જુઓ! આહાહા..!

‘પૂર્વોક્તસકલભાવા:’ પૂર્વે કહ્યા એ ઉદયાદિ સકળ ભાવો પરદ્રવ્ય છે. આહાહા..! એ પરસ્વભાવ છે. ‘પરસહાવમિદિ હેયં’ આહાહા..! પોતાના આત્મા સિવાય કોઈપણ પર્યાય.. અહીં તો તેને પરદ્રવ્ય કહ્યું છે. ‘પરસ્વભાવા:’ કહીને હેય કહ્યું. ‘સગદવ્વમુવાદેયં’ એક સ્વદ્રવ્ય એ ઉપાદેય છે. આહાહા..! સંવર ને નિર્જરા ને મોક્ષ એ પર્યાય છે. પણ એની વાત ન કરી. ‘સગદવ્વમુવાદેયં’ સ્વદ્રવ્ય આદરણીય છે. ત્રિકાળી ચૈતન્યરસનો કંદ પ્રભુ! ‘સગદવ્વમુવાદેયં અંતરતત્ત્વં હવે અપ્પા।।’ એ અંતરતત્ત્વ જે શુદ્ધ અખંડાનંદ, પૂર્ણ તત્ત્વની પણ જેમાં વાંછા નથી, એવું પૂર્ણ તત્ત્વ જે અંતરતત્ત્વ છે એ જ આત્મા અને એ જ ઉપાદેય છે. આહાહા..! વ્યવહારના રસીલાને આકરું લાગે. પણ ત્યાં તો વ્યવહારની ગંધ પણ નથી. કેમ કે એમાંથી છૂટી જાય છે. એની ચીજ હોય તો છૂટે ક્યાંથી? એનો જે જ્ઞાન, દર્શન, આનંદસ્વભાવ છે, અનંત.. અનંત.. અનંત.. અનંત... ગુણની સંખ્યા અનંત અને એક એક ગુણનું સામર્થ્ય અનંત, એક એક ગુણમાં અનંતી પ્રભુતા. એમાં પ્રભુત્વ નામનો એક ગુણ છે. અને એ ગુણનું સર્વ ગુણમાં એનું રૂપ છે. તો અનંતગુણરૂપ પ્રભુ છે. એવો ભગવાનઆત્મા એ જ એક ઉપાદેય છે. બાકી બધા પરદ્રવ્ય, વિકલ્પથી માંડીને બધા પરદ્રવ્ય. ‘પરદવ્વં પરસહાવં...’ એ પરસ્વભાવ છે. અને ‘ઈદિ હેયં’ આહાહા..! ‘કુંદકુંદાચાર્યે’ પોતાની ભાવના માટે બનાવ્યું, એમાં આવી વાત આવી ગઈ. દુનિયાના ભાગ્ય કે આવું પુસ્તક રહી ગયું. આહાહા..!

અહીં તો રાગાદિ વિકલ્પ તો ઠીક પણ પર્યાયને પરદ્રવ્ય કહી, પ્રભુ! આ પ૦મી ગાથામાં તો ‘પરદવ્વં પરસહાવમિદિ હેયં’ પર્યાય પણ ‘પરદવ્વં પરસહાવમિદિ હેયં સગદવ્વમુવાદેયં’ આહાહા..! અંદર છે? અર્થમાં છે. ‘પૂર્વોક્ત સર્વ ભાવો પરસ્વભાવો પરદ્રવ્ય છે, તેથી હેય છે; અંત:તત્ત્વ એવું સ્વદ્રવ્ય આત્મા ઉપાદેય છે.’ આહાહા..! પ૦મી ગાથામાં સારમાં સાર લઈ લીધો છે. ૪૯ અને ૫૦ ગાથા ઘણી ચાલી હતી. ૪૯મી ગાથામાં વ્યવહાર લીધો. પ૦મી ગાથામાં કહ્યું કે એ બધો વ્યવહાર પરદ્રવ્ય છે. દયા, દાનનો એક વિકલ્પ ઉઠે છે એ પરદ્રવ્ય છે. એ તો (પરદ્રવ્ય) છે પણ પર્યાય પરદ્રવ્ય છે. ત્રિકાળી ભગવાન સ્વદ્રવ્યના આશ્રયે (ઉત્પન્ન થયેલી) પર્યાયને પણ અહીં પરદ્રવ્ય કહીને, પરસ્વભાવ કહીને હેય કહ્યું છે. ત્રણ બોલ લીધા છે. છે? આહાહા..! આવી વાત છે. પણ સાધારણ માણસને સાધારણમાંથી લેવું છે એ ક્યાંથી મળે? આહાહા..!

‘હુકમીચંદ્રજી’ શેઠ અહીં આવ્યા હતા. એના ગળામાં એક નીલમણીનો હાર હતો. પૂછ્યું હતું કે કેટલા લાખનો છે? મળે તો ત્રણ-ચાર-પાંચ લાખ મળે. ત્યારે તો ‘રાજકોટ’વાળા ‘નાનાલાલભાઈ ઝવેરી’ હતા એને પૂછ્યું, કીધું આ ડોકમાં હાર છે એની વર્તમાન કિંમત કેટલી? કે એની કિંમતનો પાર ન મળે. દસ લાખ કહે તો પણ એની કિંમતનો પાર ન

મળે. અહીં તો બીજું કહેવું છે. એ હાર લીલો દેખાય એવી લીલી લીંબોળી દેખાય. આહાહા...! નાની નાની લીલી લીંબોળી એ નીલમણી જેવી દેખાય. આહાહા...! પણ એ ચીજ અને એ ચીજ બીજી છે. એમ વિકલ્પ ને પર્યાય ને ભગવાનઆત્મા ભિન્ન અલૌકિક છે, પ્રભુ! આહાહા...!

અહીં તો એ કહ્યું, ‘નિજ પરમ તત્ત્વની પણ વાંછા નહિ હોવાથી નિષ્કામ છે;...’ આહાહા...! ગજબ વાત છે. ‘નિજ પરમ તત્ત્વની પણ વાંછા નહિ...’ કારણ કે વાંછા તો ઇચ્છા છે, એ વસ્તુમાં નથી. આહાહા...! મોક્ષની ઇચ્છા નથી, સંવર-નિર્જરા પર્યાયની ઇચ્છા નથી. નિજ પરમ તત્ત્વ ભગવાનઆત્મા, એની વાંછાનો એમાં અભાવ છે, નાથ! તારામાં એ વાંછા નથી, પ્રભુ! આહાહા...!

તું તો નાથ છો ને! નાથનો અર્થ-જે ચીજ છે એનું રક્ષણ કરે છે અને ન હોય તારી પર્યાયમાં તો નવી નવી પર્યાય મેળવી આપે છે, જો એની દૃષ્ટિ કરે તો નવી-નવી પર્યાય... આહાહા...! નવી નવી આનંદની પર્યાય, નાથ કોને કહે છે? યોગક્ષેમને નાથ કહે છે. યોગક્ષેમનો અર્થ-મળેલી ચીજની રક્ષા કરે અને અણમળેલી મેળવી આપે, તેને નાથ કહે છે. આ નાથની વ્યાખ્યા છે. આહાહા...!

એમ ભગવાનઆત્મા પૂર્ણાનંદનો નાથ છે. અનંતકાળમાં નહિ મળેલી (પર્યાય) મેળવી આપે છે. એની દૃષ્ટિ કરતાં એ વસ્તુ મળી જાય છે. આહાહા...! તારી પર્યાયમાં એ વસ્તુ મળે છે. વાંછા કરવી પડતી નથી. આહાહા...! એવી એ વસ્તુ છે. એ મૂળ વસ્તુની ભાવના વિના... ભાવના તો આવી ગયું ને? ઉપશમ, ક્ષયોપશમ, ક્ષાયિકભાવ, એની સન્મુખ એ ભાવના વિના એ મળતી નથી. એ ચીજ ભાવનામાં ન આવી. ભાવનામાં એ ચીજ આવી નહિ. ભાવના એ ચીજમાં નથી જતી, પણ ભાવનાથી દૃષ્ટિમાં આવે છે. આહાહા...! આવી વાત, પ્રભુ! અહીં તો ઘણીવાર કહ્યું. અહીં તો સાડી પીસ્તાલીસ વર્ષ જંગલમાં થયા. સાડી પીસ્તાલીસ વર્ષ, ફાગણ વદ ત્રીજે આવ્યા છીએ. આ ફાગણ વદ ત્રીજે, ૪૬ વર્ષ જંગલમાં થશે. આહાહા...! ૪૫ વર્ષની ઉંમરે આવ્યા હતા. ૮૧ ચાલે છે, આ દેહને, જડને. પ્રભુને? અનાદિઅનંત (છે). આહાહા...!

જે વાસ્તવિક ચીજ છે એની તો વાંછા પણ નથી. આહાહા...! ‘પરમ તત્ત્વની પણ વાંછા નહિ હોવાથી નિષ્કામ છે;...’ આહાહા...! ગજબ કામ છે. પ્રભુ! તારી મોટપનો પાર નથી. પ્રભુ! તારી મહિમા, તારું મહાત્મ્ય, તારી મહિમાનો પાર નથી, મહાત્મ્યનો પાર નથી. એને શબ્દોમાં કેમ કહીએ? શબ્દો જડ છે, ભગવાન ચેતન છે. બેની જાત જુદી છે. બેની જાતમાં જડથી આત્માને કહેવો છે. આહાહા...! એ ભાષા, જેને ખબર નથી કે આ ચેતન છે, છતાં પણ ભાષામાં સ્વપર કહેવાની એટલી તાકાત છે. પ્રભુમાં સ્વપરપ્રકાશકની તાકાત છે, વાણીમાં સ્વપર કહેવાની તાકાત છે. હવે એને ખબર નથી કે આ આત્મા છે કે નહિ. પણ એ વાણીમાં સ્વપર કહેવાની તાકાત છે. શું કહ્યું એ?

ભગવાનઆત્મા સ્વપરપ્રકાશકની જ્યાં વાંછા નથી. આહાહા...! જ્યાં વાણીમાં સ્વપર કહેવાની તાકાત છે. સ્વને અને પરને-આત્મા આ છે એમ કહેવાની શક્તિ સ્વતંત્ર જડમાં છે. આત્માના કારણે નહિ. આહાહા...! છતાં એ ચીજથી તો પ્રભુ ભિન્ન છે. વાંછાથી ભિન્ન છે તો પછી (બીજાની શું વાત કરવી). આહાહા...!

‘નિશ્ચયનયથી પ્રશસ્ત-અપ્રશસ્ત...’ શુભ અને અશુભ રાગ, દયા, દાન, વ્રત, ભક્તિ, પૂજા, કામ, ક્રોધ, હિંસા, જૂઠું, ચોરી, વિષય, ક્રોધ, માન, (માયા), લોભ એવા જે ‘પ્રશસ્ત-અપ્રશસ્ત સમસ્ત પરદ્રવ્યપરિણતિનો અભાવ હોવાને લીધે...’ એ તો પરદ્રવ્યના પરિણામ છે. આહાહા...! સ્વદ્રવ્યના પરિણામ નથી. સ્વદ્રવ્યના પરિણામ તો વીતરાગી આનંદ. વીતરાગી આનંદ એ સ્વદ્રવ્યનું પરિણામ છે. આહાહા...!

સ્વદ્રવ્યને ધ્યાનમાં લઈને એકાકાર થતાં પર્યાયમાં વીતરાગી આનંદની પર્યાય આવે છે. આહા...! એમાં આ શુભ-અશુભરાગ નથી અને શુભરાગથી પ્રાપ્ત થતો નથી. લોકોને આ બહુ આકર્ષે પડે છે. શુભરાગ સિવાય બીજું શું કરે? શુભ કરે.. બાપુ! શુભ પણ... આહાહા...! ‘યોગીન્દ્રદેવ’ એના શ્લોકમાં એમ કહે છે, કે ‘પાપ પાપકો તો સબ કહે, પણ અનુભવી જીવ તો પુણ્યકો પાપ કહે.’ આહાહા...! ‘યોગીન્દ્રદેવ’ દિગંબર સંત, એમનો શ્લોક છે ને? આપણે આવી ગયો છે. પુસ્તક આવી ગયું છે. ‘પાપ પાપકો તો સબ કહે.’ એ તો આખી દુનિયા કહે. ‘પણ અનુભવી જીવ...’ આત્માના અનુભવી જીવ ‘પુણ્યને પાપ કહે.’ આહાહા...! ગજબ લાગે. પ્રભુ! એ તારામાં નથી ને? તારામાં નથી માટે પાપ છે.

અહીં પ્રશસ્ત-અપ્રશસ્ત રાગ. શુભ-અશુભરાગ. અસંખ્ય પ્રકારનો શુભરાગ, અસંખ્ય પ્રકારનો અશુભરાગ, અસંખ્ય પ્રકારના શુભરાગ. સાંભળવાનો, કહેવાનો, વાંચવાનો, પ્રભુ... પ્રભુ... પ્રભુ! આહાહા...! એ બધા વિકલ્પો તારામાં છે નહિ, નાથ! એ ‘પરદ્રવ્ય પરિણામનો અભાવ હોવાથી નિઃક્રોધ...’ આહાહા...! નિઃક્રોધ, અણગમો કાંઈ નથી. આહાહા...! આ ચીજના બીજા વિભાવના પરિણામ, અસંખ્ય પ્રકારે વિભાવ છે. અરે...! વિભાવ નામની શક્તિ આત્મામાં છે. તો વિભાવશક્તિનું કારણ વિભાવરૂપે પરિણમવું એમ નથી. વિભાવશક્તિ તો સિદ્ધમાં પણ છે. વિભાવશક્તિનો હેતુ બીજા ચાર દ્રવ્યમાં એ શક્તિ નથી, એ કારણે આત્મામાં એ શક્તિ છે, એને વિભાવ કહી. પણ છે તો શુદ્ધ સ્વભાવ. આહાહા...! અને એ શક્તિનો સ્વભાવ નિર્મળ પરિણામન થવું એ સ્વભાવ છે. નિમિત્તાધીન થાય તો વિકાર થાય છે. નિમિત્તાધીન ન થાય અને પોતાના સ્વભાવને આધીન થાય તો નિર્મળ ધારા વહે છે. આહાહા...! એ કારણે એ આત્મામાં શુભ અને અશુભભાવ ‘પરદ્રવ્યપરિણામનો અભાવ હોવાને લીધે...’ એ તો પરદ્રવ્ય પરિણામનો અભાવ છે. પરદ્રવ્ય પરિણામ. આહાહા...! (તે) કારણે ‘નિઃક્રોધ છે.’

‘નિશ્ચયનયથી સદા પરમ સમરસીભાવસ્વરૂપ હોવાને લીધે...’ નિશ્ચયથી તો, યથાર્થથી તો વસ્તુસ્થિતિથી, નિશ્ચયનય એટલે વસ્તુસ્થિતિથી, વસ્તુની મર્યાદાથી જુઓ તો પ્રભુને ‘સદા

પરમ સમરસીભાવસ્વરૂપ હોવાને લીધે...’ ત્રિકાળ પરમ વીતરાગ સ્વભાવસ્વરૂપ હોવાને લીધે ‘નિર્માન છે;...’ આહાહા...! અહીં તો સાધારણ કાંઈક સમજાવવાનું, આવડતનું માન મળે ત્યાં (અભિમાન થઈ જાય). અરે...! પ્રભુ! એ તો પર છે ને નાથ! સમજાવવાનો વિકલ્પ પણ દુઃખરૂપ છે.

‘સમાધિશતક’માં તો એમ કહ્યું, સમજાવવાનો વિકલ્પ પાગલપણું છે. આહાહા...! ‘સમાધિશતક’માં એવો પાઠ છે. પ્રભુ અંદર મહા ભગવાન બિરાજે છે. એમાંથી નીકળવું, વિકલ્પમાં આવવું એને પાગલ કહ્યા છે. ‘સમાધિશતક’માં આહાહા...! ‘પૂજ્યપાદસ્વામી’એ પાગલ (કહ્યા છે). આહાહા...! હું આ કહું છું, હું આ સમજાવું છું એવું અભિમાન, પ્રભુ! છોડી દે. એવું આત્મામાં નથી. આહાહા...!

એ ‘પરદ્રવ્યપરિણતિનો અભાવ હોવાને લીધે નિઃક્રોધ છે; નિશ્ચયનયથી સદા પરમ સમરસીભાવસ્વરૂપ...’ પાછા. ‘સદા પરમ સમરસી...’ ત્રિકાળ વીતરાગભાવરૂપ હોવાથી. ભગવાનઆત્મા ત્રિકાળ વીતરાગસ્વરૂપ, સમરસીભાવ ત્રિકાળ છે. એમાં ખંડ કે અલ્પતા કે વિપરીતતા કે અશુદ્ધતા કદી થતી નથી. આહાહા...! એવું પરમતત્ત્વ એ ‘પરમ સમરસીભાવસ્વરૂપ હોવાને લીધે નિર્માન છે;...’ એમ હોવાથી નિર્માન છે. આહાહા...! ગજબ કામ કર્યું છે ને?

‘કુંદકુંદાચાર્ય’ કહે છે, મેં તો મારી ભાવના માટે બનાવ્યું છે. એમાં વળી ટીકાકાર ‘પદ્મપ્રભમલધારિદેવ’ મળી ગયા. આહાહા...! એ તો એમ કહે છે, કે એ વિકલ્પ ઊઠે એ પરદ્રવ્ય પરિણામ છે. અરે...! પર્યાય પરદ્રવ્ય, જેમ પરદ્રવ્યમાંથી પોતાની નવી શુદ્ધ નિર્મળ પર્યાય નથી આવતી, એમ પર્યાયમાંથી નિર્મળ શુદ્ધપર્યાય નવી આવતી નથી તેથી એ પર્યાયને અમે પરદ્રવ્ય કહીએ છીએ. આહાહા...! જેમ ભગવાનને છોડીને બીજા દ્રવ્યમાંથી આત્માની શાંતિની, સમકિતની, જ્ઞાનની, ચારિત્રની પર્યાય નથી થતી. આહાહા...! સમજાણું કાંઈ? પરદ્રવ્યમાંથી જેમ નથી થતી. એમ પોતાની પર્યાય નિર્મળ છે નિર્મળ, એ પર્યાયમાંથી પર્યાય નથી થતી, પ્રભુ! આહાહા...! એ કારણે પર્યાયને પણ પરદ્રવ્ય કહી દીધું છે. પઠમી ગાથા. આહાહા...! વાત સાંભળવી મુશ્કેલ પડે. બહારમાં ક્રિયાકાંડમાં ગુંચાઈ ગયા. આહાહા...!

અહીંયા તો પરમાત્મા કહે છે એ ભગવાન ‘કુંદકુંદાચાર્ય’ કહે છે. એ ‘નિર્માન છે;...’ આહાહા...! ‘નિશ્ચયનયથી નિઃશેષપણે અંતર્મુખ હોવાને લીધે...’ સમસ્ત પ્રકારે પ્રભુ અંતર્મુખ છે. પર્યાયમાં પણ આવતો નથી. આહાહા...! ‘નિઃશેષપણે અંતર્મુખ હોવાને લીધે...’ એ તો અંતર્મુખ ચીજ છે, દ્રવ્ય છે, ધ્રુવ છે. આહાહા...! વાત ઝીણી પડે, પ્રભુ! પણ આ મનુષ્યપણું મળ્યું એ ચાલ્યું જશે, નાશ થઈ જશે. આહાહા...! રાજકુમાર પાસે વીસ કરોડ રૂપિયા. ‘ઈન્દોર’. અને બિચારા પડી ગયા’તા. આજે સમાચાર મળ્યા. હવે અત્યારે કાંઈક ઠીક છે. પણ વીસ કરોડ શું કરે? શરીરની પર્યાય જે સમયે થવાની છે તે સમયે થશે, થશે અને થશે જ. તારું ધ્યાન રાખ અને ખ્યાલ રાખ તો પર્યાય ફરશે એમ છે નહિ. કમબદ્ધ. છ દ્રવ્યમાં

ક્રમબદ્ધ પર્યાય જે સમયે થવાની છે તે થાય છે. પણ એવી દૃષ્ટિ જેની છે, એની દૃષ્ટિ દ્રવ્ય ઉપર હોય છે. જેમાં જ્ઞાયકતત્ત્વમાં પરમતત્ત્વની વાંછા પણ નથી એવા તત્ત્વ ઉપર દૃષ્ટિ છે. આહાહા..!

એ કારણે કહે છે, ‘નિઃશેષપણે અંતર્મુખ હોવાને લીધે...’ બહિર્મુખની પર્યાયમાં પણ આવતું નથી. આહાહા..! એ તો અંતર્મુખ તત્ત્વ છે. ‘ઉક્ત પ્રકારનું (ઉપર કહેલા પ્રકારનું), વિશુદ્ધ...’ વિ-શુદ્ધ. વિશુદ્ધ શબ્દ બે પ્રકારે વપરાય છે. શુભભાવમાં પણ વિશુદ્ધ વપરાય છે અને શુદ્ધમાં પણ વિશુદ્ધ વપરાય છે. અહીંયા તો શુદ્ધમાં વિશુદ્ધ કહેવું છે. વિશુદ્ધભાવ શાસ્ત્રમાં આવે છે. શુભભાવને પણ વિશુદ્ધ કહે છે. એ તો નહિ. એ તો આત્મામાં છે જ નહિ. આ તો ‘વિશુદ્ધ સહજ સિદ્ધ નિત્યનિરાવરણ...’ આહાહા..! ભગવાન અંદર આત્મા નિત્યનિરાવરણ, ત્રિકાળ નિરાવરણ... આહાહા..! છે?

‘વિશુદ્ધ સહજસિદ્ધ...’ સ્વાભાવિક સિદ્ધ વસ્તુ. ઉત્પત્તિ છે એનો નાશ થવાને આધારે ઉત્પન્ન થયો એમ નથી. સ્વતઃસિદ્ધ. એવી સ્વતઃસિદ્ધ. એ સહજસિદ્ધ, સ્વતઃસિદ્ધ એ સ્વાભાવિક સિદ્ધ. એવો ‘વિશુદ્ધ સહજસિદ્ધ નિત્યનિરાવરણ...’ નિત્ય નિરાવરણ છે. આહાહા..! ‘ગોમ્મટસાર’માં કરણાનુયોગમાં એમ આવે છે, કે જ્ઞાનાવરણીય, દર્શનાવરણીય કર્મના ઉદયમાં આમ થાય છે. ઉદયમાં આમ થાય છે. એ બધા વ્યવહાર નિમિત્તથી કથન છે, પ્રભુ! વસ્તુ એક દ્રવ્ય બીજા દ્રવ્યને અડતું નથી. તો બીજા દ્રવ્યથી બીજા દ્રવ્યમાં કાંઈ થાય, એમ છે નહિ.

અહીં કહે છે, પ્રભુ તો ‘નિત્યનિરાવરણ નિજ કારણસમયસારનું સ્વરૂપ ઉપાદેય છે.’ જુઓ! આહાહા..! બહુ જ શબ્દો લીધા. ‘વિશુદ્ધ..’ વિશેષે શુદ્ધ ‘સહજસિદ્ધ...’ વિશેષે શુદ્ધ સ્વયંસિદ્ધ, સ્વભાવે સિદ્ધ, સ્વભાવથી જ છે. ‘નિત્યનિરાવરણ...’ છે. આહાહા..! ભગવાનઆત્મા નિત્ય ત્રિકાળ નિરાવરણ છે. આહાહા..! ‘નિજ કારણસમયસાર...’ એવો જે નિત્ય નિરાવરણ, સ્વાભાવિક સિદ્ધ વસ્તુ નિજ કારણસમયસાર. પર્યાય તો ઉત્પન્ન થાય છે. એ કંઈ નિત્યનિરાવરણ નથી. નિત્ય નિરાવરણ તો ભગવાનઆત્મા ધ્રુવ, એ જ ઉપાદેય છે. એ નિજ કારણસમયસાર, પોતાનો નિજ કારણસમયસાર એનું ‘સ્વરૂપ ઉપાદેય છે.’ એ આદરણીય છે, એ સ્વીકાર કરવા લાયક છે, એ સત્કાર કરવા લાયક છે, એની સન્મુખ થવા લાયક છે. આહાહા..! આવું ઝીણું પડે. એ... ‘તારાયંદજી’ આવ્યા છે ને. આહાહા..!

‘નિજ કારણસમયસાર...’ કેવો? કે આવો. જેનું ‘સ્વરૂપ ઉપાદેય છે.’ દૃષ્ટિમાં આદરણીય એ એક જ ચીજ છે. સમ્યગ્દર્શન પર્યાય છે, એ પર્યાય એમાં નથી. છતાં એ પર્યાયમાં આદરણીય એ છે. છતાં એ પર્યાય અને એ ચીજ બે એક થતી નથી. પર્યાય પર્યાયપણે રહે છે, ધ્રુવ ધ્રુવપણે રહે છે. ધ્રુવમાંથી પલટે છે એમ નથી. આહાહા..! કેવળજ્ઞાન ધ્રુવમાંથી થાય તો પલટે નહિ. ધ્રુવ પલટે નહિ, કહે છે. આહાહા..! ધ્રુવ પલટે નહિ. પલટવાની પર્યાય

સ્વતંત્ર પ્રગટ થાય છે. આહાહા...! એવું આત્મદ્રવ્ય, અરે...! ભાગ્યવાનને કાને પડે એવી વાત છે. આહાહા...! બીજાને એકાંત લાગે. એ તો અમને ખબર છે. પ્રભુ! આ સમ્યક્ એકાંત છે. અને એ નિશ્ચયનયમાં.. સમ્યક્ એકાંત એ નિશ્ચયનય છે. સમ્યક્ એકાંત એ નિશ્ચયનય છે. પ્રમાણ નથી. સમ્યક્ એકાંત શુદ્ધ ત્રિકાળી ભગવાન વિશુદ્ધ સહજ સ્વરૂપ, તે જ ઉપાદેય છે એ એકાંત સમ્યગ્જ્ઞાન છે. આહાહા...! એવું જ્ઞાન થયા પછી પર્યાયનું જ્ઞાન થાય છે. ત્યારે પ્રમાણ કહેવામાં આવે છે. ત્યારે પ્રમાણ કહે છે. આહાહા...!

પ્રમાણના બે વિષય છે. ત્રિકાળી દ્રવ્ય અને એક સમયની પર્યાય. શુદ્ધનયનો વિષય એક ત્રિકાળી દ્રવ્ય છે. પર્યાયનયનો વિષય એક વર્તમાન પર્યાય છે. સમજાય છે કાંઈ? નિશ્ચયનયનો વિષય સમ્યક્નો (વિષય) ધ્રુવ એકરૂપ છે. પ્રમાણ ન આવ્યું. એક સમયની પર્યાયનો વિષય વ્યવહારનો પર્યાયાર્થિકનો છે. બે મળીને પ્રમાણનયનો વિષય છે. પણ પ્રમાણનો વિષય આદરણીય નથી. આહાહા...!

નયચક્રમાં લીધું છે, કે પ્રમાણ પૂજ્ય કેમ નથી? કારણ કે એમાં પર્યાયનો નિષેધ નથી આવતો માટે પૂજ્ય નથી. આહાહા...! નયચક્રમાં છે. આહાહા...! ભગવાન! આ વાત તો અંતરની છે, પ્રભુ! તેને નિશ્ચયાભાસ કહીને કાઢી નાખવું. એ તો નિશ્ચયાભાસ છે, ફલાણું છે. પ્રભુ! એમ ન કરવું. વ્યવહારના સ્થાને વ્યવહાર હોય છે. વ્યવહારનય નથી એમ નહિ. પણ વ્યવહારથી નિશ્ચય થાય છે એમ નથી. વ્યવહાર નથી એમ નથી. નિશ્ચય અને વ્યવહાર બે નય છે. ભગવાનના ઉપદેશમાં બે નય આવ્યા છે. પહેલા પણ ‘નિયમસાર’માં કહ્યું હતું. બે નય છે. પણ એક નયનો વિષય આદરણીય છે અને એક નયનો વિષય જાણવાલાયક છે. આહાહા...! પર્યાયનો વિષય પર્યાયનય વ્યવહારનયનો વિષય છે. ધ્રુવનો વિષય નિશ્ચયનો વિષય છે. બેમાં બે અંશ આવ્યા. બેમાં એક એક અંશ આવ્યા. ભલે ધ્રુવ છે પણ પર્યાય વિનાનું છે માટે અંશ કહ્યો. અને પ્રમાણના વિષયમાં ધ્રુવ અને પર્યાય બે આવ્યા. છતાં પર્યાયનો નિષેધ ન થવાથી (પ્રમાણ) પૂજ્ય નથી. આહાહા...! ત્રિકાળી ચીજ ભગવાન ઉપાદેય છે એ પૂજ્ય છે. આહાહા...!

‘એવી રીતે (આચાર્યદેવ) શ્રીમદ્ અમૃતંદ્રસૂરિએ (શ્રી પ્રવચનસારની ટીકામાં) ૮મા શ્લોક દ્વારા) કહ્યું છે કે :-’ ઉપર છે.

इत्युच्छेदात्परपरिणतेः कर्तृकर्मादिभेद-

भ्रान्तिध्वंसादपि च सुचिराल्लब्धशुद्धात्मतत्त्वः ।

सञ्चिन्मात्रे महसि विशदे मूर्छितश्चेतनोऽयं

स्थास्यत्युद्यत्सहजमहिमा सर्वदा मुक्त एव ॥

આહાહા...!

મુમુક્ષુ :- ‘મુક્ત એવ’

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- ‘મુક્ત એવ’ આહાહા..!

અહીં તો પ્રભુ! જન્મમરણ રહિત થવાની વાત છે. અરે..રે....! ભલે દુનિયા ન ગણે, ન માને. પણ જેમાં જન્મમરણ છે એ ચીજમાં તો નરક અને નિગોદ પણ આવશે. આહાહા..! જેમ તિર્યચમાં માતા-પિતામાં જન્મ-મરણ થાય છે. એમ એકેન્દ્રિય, બેઇન્દ્રિયમાં નથી હોતું. ઉત્પત્તિ થાય એ જન્મ અને દેહ છૂટી જાય એ મરણ. આહાહા..! જેમ કે તિર્યચ મનુષ્યમાં માતા-પિતા છે. એની કુંજમાં જાય છે અને સવા નવ મહિના રહે છે. આહાહા..! ત્રણલોકના નાથ તીર્થંકર જેવા પણ શ્રેણિક રાજા નીકળશે, એ માતાના પેટમાં સવા નવ મહિના રહેશે. તીર્થંકર ગોત્ર બાંધ્યા પણ એક ભવ રહ્યા... આહાહા..! એકેન્દ્રિય, બેઇન્દ્રિય, ત્રણેન્દ્રિયને તો માતા-પિતા છે નહિ. પણ જન્મ-મરણ નથી એમ નથી. એ જ્યાં ઉત્પન્ન થાય છે એ જન્મ અને દેહ છૂટે એ મરણ. આહાહા..! ભગવાનઆત્મા જન્મ-મરણ બહારમાં દેખાય છે. માતાના પેટમાં આવે છે એ જન્મે છે એ દેખાય છે. પણ એ ચીજ આત્માની નથી. આહાહા..! એ આવી ગયું. જન્મ, મૃત્યુ, જરા આત્મામાં નથી. આહાહા..! એવી દૃષ્ટિ થયા વગર ચૈતન્યનો સ્વીકાર અને સત્કાર થતો નથી. એનો સ્વીકાર થયા વગર બીજી કોઈપણ ચીજની મહત્તા થાય તો એ મિથ્યાત્વભાવ છે. આહાહા..! સમજાણું કાંઈ?

‘અમૃતચંદ્રાચાર્ય’એ કહ્યું, ‘આ રીતે પરપરિણતિના ઉચ્છેદ દ્વારા...’ પરપરિણતિ એટલે શુભ-અશુભ રાગ. એનો ઉચ્છેદ કર્યો. ઓહોહો..! ‘પરપરિણતિના ઉચ્છેદ દ્વારા (અર્થાત્ પરદ્રવ્યરૂપ પરિણમનના નાશ દ્વારા) તેમ જ કર્તા, કર્મ વગેરે ભેદો હોવાની જે બ્રાંતિ તેના પણ નાશ દ્વારા...’ આહાહા..! હું પર્યાયનો કર્તા છું અને પર્યાય મારું કાર્ય છે. પર્યાય મેં રાખી છે, અને પર્યાયનું સાધન પર્યાય છે. પર્યાય પર્યાયમાંથી ઉત્પન્ન થઈ અને પર્યાયનો આધાર પર્યાય છે. એમ છે. પર્યાયમાં એવા ષટ્ કારક છે, પણ મારામાં નથી. આહાહા..! એ ‘કર્તા, કર્મ વગેરે ભેદો હોવાની જે બ્રાંતિ...’ આહાહા..! ‘તેના પણ નાશ દ્વારા...’ આહાહા..! પર્યાયમાં ષટ્કારક પરિણમન અનંત દ્રવ્યમાં, દરેક દ્રવ્યમાં એક સમયમાં થાય છે. સમય દીઠ ષટ્કારકે પરિણમન થાય છે. અનંત દ્રવ્યમાં, દરેક દ્રવ્યમાં, કોઈ કાળ વિના, દરેક દ્રવ્યમાં એક સમયમાં ષટ્કારકનું પરિણમન થાય છે. પણ એ દ્રવ્યમાં નથી. આહાહા..!

‘કર્તા, કર્મ વગેરે ભેદો હોવાની જે બ્રાંતિ...’ આહાહા..! ભગવાનઆત્મા રાગનો કર્તા, રાગનો ભોક્તા કે રાગનો નાશકર્તા એ બ્રાંતિ છે, પ્રભુ! ‘બ્રાંતિ તેના પણ નાશ દ્વારા આખરે જેણે શુદ્ધ આત્મતત્ત્વને ઉપલબ્ધ કર્યું છે—’ આહાહા..! બધું વાંચન કર્યું, બધું કર્યું, શ્રદ્ધા કરી. પણ અંતરતત્ત્વમાં દૃષ્ટિ કરી ત્યારે પ્રાપ્ત થયું. એ વિના આત્મા ઉપલબ્ધ થતો નથી. આહાહા..! કહ્યું ને? ‘જેણે શુદ્ધ આત્મતત્ત્વને ઉપલબ્ધ કર્યું છે—એવો આ આત્મા, ચૈતન્યમાત્રરૂપ વિશદ (નિર્મળ) તેજમાં લીન રહ્યો થકો,...’ આહાહા..! જેને સમ્યગ્દર્શન, જ્ઞાન આદિમાં આત્મા

પ્રાપ્ત થયો, એનો અર્થ કે આત્મામાં પોતાના જ્ઞાનના તેજમાં લીન હતો. આહાહા..! રાગનો પણ કર્તા નથી. છદ્મસ્થ છે, રાગ આવે છે આહાહા..! પણ કર્તાકર્મની ભ્રાંતિથી રહિત.. આહાહા..! ‘આત્મતત્ત્વને ઉપલબ્ધ કર્યો છે—એવો આ આત્મા, ચૈતન્યમાત્રરૂપ વિશદ (નિર્મળ)...’ ચૈતન્ય જ્ઞાયક પ્રકાશ. ચૈતન્યનું પૂર. પાણીનું પૂર જેમ તીરછું ચાલે છે એમ આ ચૈતન્યપૂર ધ્રુવ છે એ આમ ચાલે છે. છે.. છે.. છે.. આહાહા..! ‘વિશદ (નિર્મળ) તેજમાં લીન રહ્યો થકો, પોતાના સહજ (સ્વભાવિક) મહિમાના પ્રકાશમાનપણે સર્વદા મુક્ત જ રહેશે.’ આહાહા..! એવી એની તાકાત છે, કે એનો જેણે સ્વીકાર કર્યો એ સદા એ દશામાં રહેશે. એને કદી ભવાદિ થશે નહિ.

(શ્રોતા :- પ્રમાણ વચન ગુરુદેવ!)